

ЦИМБАЛЕНКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

к.е.н.

доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні супроводжується євро інтеграційними та глобалізаційними процесами, які значно полегшують і прискорюють реформування вищої освіти і, водночас, посилюють рівень конкуренції на національному та міжнародному ринках освітніх послуг. Зазначене обумовлює необхідність дослідження середовища формування конкурентного потенціалу ВНЗ України на сучасному етапі з метою виявлення основних напрямів адаптації ВНЗ до факторів зовнішнього середовища.

Так, основні фактори, що впливають на формування і розвиток конкурентного потенціалу ВНЗ наведено на рис. 1. Найсуттєвішими з них в сучасних умовах є глобальні процеси, а саме євроінтеграція, яка в сфері освіти проявляється як поширення практики транснаціональної освіти. Відповідно до «Кодексу позитивної практики в забезпеченні транснаціональної освіти» (Code of Good Practice in the Provision of Transnational Services), прийнятому спільно ЮНЕСКО і Радою Європи, транснаціональна освіта визначається як сукупність всіх видів програм вищої освіти та освітніх послуг, при яких особа, що отримує освіту та ВНЗ знаходяться в різних державах [1]. Основними формами транснаціональної освіти є: співставлення та розробка спільних програм двох і більше ВНЗ, які функціонують в різних державах; діяльність міжнародних ВНЗ; відкриття філіалів ВНЗ в інших державах і франчайзинг; дистанційна освіта; офшорна освіта; ВНЗ, які створюються великими компаніями.

Рис. 1. Фактори формування і розвитку конкурентного потенціалу ВНЗ України

Поширення практики транснаціональної освіти забезпечує мобільність студентів та викладачів; надає можливість студентам навчатись за міжнародними програмами і отримати міжнародні кваліфікації; розширює можливості абітурієнтів щодо вибору ВНЗ; забезпечує можливість отримати освіту незалежно від місця проживання та фізичних можливостей; дозволяє навчатись за навчальною програмою ВНЗ іншої держави; надає можливість здобуття високоспеціалізованої освіти та певні гарантії щодо працевлаштування.

Водночас, транснаціональна освіта значно загострює конкурентну боротьбу на національному ринку освітніх послуг. Крім того, соціологи, економісти, педагоги часто розглядають глобалізацію та євроінтеграцію як загрозу освіті, пов'язану із комерціалізацією освіти, що може негативно вплинути на якість та структуру (за напрямками освіти) освітніх послуг [3]. Таким чином, можна виділити два протилежні підходи до трактування характеру впливу євроінтеграції на розвиток вищої освіти і, відповідно, конкурентного потенціалу ВНЗ. Згідно першого підходу подальша євроінтеграція і фактори, які її супроводжують, - лібералізація, інтернаціоналізація, посилення дії ринкових механізмів у сфері освіти - сприятимуть підвищенню відповідальності постачальників освітніх послуг, змушених шукати і підтримувати баланс між рівнем якості освіти та ринково орієнтованими підходами до управління ВНЗ. Прихильники другого підходу трактують сучасні тенденції як загрозу системі освіти, а саме якості освіти, що пов'язано із зміщенням пріоритетів у бік модернізації методів управління, комерціалізації освіти. Крім того, поширення транснаціональної освіти несе в собі загрозу для самобутності України, її національних особливостей і культури.

З огляду на неоднозначність впливу євро інтеграційних факторів на розвиток системи вищої освіти, важливою передумовою ефективного формування і розвитку конкурентного потенціалу ВНЗ на сучасному етапі є

найбільш повне використання можливостей, які надають глобальні процеси, при уникненні відповідних загроз. Це обумовлює необхідність дослідження також факторів макросередовища формування і розвитку конкурентного потенціалу, а саме: економічних; соціально-демографічних; факторів даного виду економічної діяльності; кон'юнктури ринку освітніх послуг; інституціональних (рис. 1).

Вплив зазначених факторів на конкурентний потенціал вітчизняних ВНЗ також є неоднозначним, що вимагає формування виваженої державної політики щодо управління освітою, яка має сприяти ефективному формуванню і розвитку конкурентного потенціалу ВНЗ на основі участі вітчизняних ВНЗ в євро інтеграційних та ринкових процесах при збереженні некомерційних принципів функціонування системи освіти на основі постійного його контролю з боку держави. Реалізація такої державної політики передбачає забезпечення: національно орієнтованого культурного розвитку студентів; бюджетного фінансування непопулярних суспільно значимих спеціальностей; рівних можливостей отримати вищу освіту для різних верств населення на основі диверсифікації фінансування освіти; формування конкурентної позиції вітчизняної системи вищої освіти на міжнародному ринку освітніх послуг; рівноправного партнерства між вітчизняними та зарубіжними ВНЗ; розширення академічної мобільності викладачів та студентів; зміцнення автономності ВНЗ.

Отже, середовище функціонування ВНЗ України характеризується складністю і неоднозначністю впливу на формування і розвиток їх конкурентного потенціалу. Зазначене вимагає від вітчизняних ВНЗ адаптації до процесів євроінтеграції, лібералізації і ринково-орієнтованих перетворень у сфері освіти. Виконання цього завдання є неможливим без активної участі держави, що вимагає формування виваженої державної політики у сфері управління освітою на основі поєднання ринкових і адміністративних важелів впливу; бюджетного та позабюджетного фінансування вищої освіти.

Література:

1. Council of Europe/UNESCO. Code of Good Practice in the Provision of Transnational Education. Council of Europe/UNESCO, Strasbourg, 31 January 2002; http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/recognition/code%20of%20good%20practice_EN.asp
2. Закон України „Про вищу освіту” / Законодавство України // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Angilletta S.P. Globalization, E-learning and the Monetary Pressure. *Social Work and Society*, Volume 3, Issue 1, 2005. P.p. 85-92.